

ANADOLU AĞIZLARI BİBLİYOGRAFYASI

Sâdeddin Buluç

Memleketimizin ağızlarına dâir, bugüne kadar neşredilen araştırmaların, şimdilik tesbit edebildiğimiz bibliyografyasını neşretmeği, bu sahada çalışanlara bir yardım olacağı ümidiyle, faydalı bulduk. Burada, ağızların gramer hususiyetlerini tesbit ve halk ağzından derlenmiş metinleri ihtiva eden eserler bir araya getirilmiştir. Ağızların bâzı hususiyetleri, folklor araştırmalarıyla de tesbit edildiğinden, bu eserlerin ayrıca neşredilmesi muvafık olacaktır.

Anadolu ağızlarının dahil bulunduğu cenub-i garbî gurubunun hudutları, henüz kat'î olarak çizilmemiştir. Bununla beraber, bu gurubun coğrafi sahası, Türkiye'nin bugünkü siyasi hudutlarını aşarak, şimalde Kırım'a, şimal-i şarkide Azerbaycan'a, cenub-i şarkide Suriye ve Mezopotamya'ya kadar uzanır; garpta, Balkan yarımadasında ise, şuraya buraya serpilmiş bir takım dil adacıkları halinde bulunur. Burada yalnız Türkiye dahilindeki ağızlara dâir olan eserlerin bibliyografyası verilmiştir. Diğer sahalardaki ayrıca neşredilmelidir.

Bibliyografyanın kullanışlı olması için, I. bölümde eserler, müellif adlarına göre, alfabe sırasına konup numaralanmış, II. de ise, eserlerin âit buldukları yerler gösterilmiştir.

KISALTMALAR

- AO. = *Archiv Orientální* (Prag, 1931 - 32, 1938).
AYB. = *Azerbaycan yurt bilgisi* (İstanbul, 1932 - 34).
ESK. = *Értekezések a nyelv-és széptudományok köréből* (Budapeşte, 1896, 1899).
HBH. = *Halk bilgisi haberleri* (İstanbul, 1930 - 31, 1933 - 35, 1937 - 39).
HBM. = *Halk bilgisi mecmuası* (İstanbul, 1928).
Isl. = *Der Islam* (Strassburg, 1913, Berlin u. Leipzig, 1923).
KSz. = *Keleti Szemle* (Budapeşte, 1900 - 1904, 1908, 1911).
NK. = *Nyelvtudományi Közlemények* (Budapeşte, 1886, 1889, 1892).
PBO. = *Polski Biuletyn Orientalistyczny* (Varşova, 1937 - 38).
RO. = *Rocznik Orientalistyczny* (Krakov, 1916 - 18, Lemberg, 1925, 1929 - 30).
SO. = *Studia Orientalia* (Helsinki, 1932 - 33, 1935 - 37).
TD. = *Türk dili* (Ankara, 1940 - 41).
TM. = *Türkiyat mecmuası* (İstanbul, 1935).
ZDMG. = *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* (Leipzig, 1893, 1899, 1918, 1937, 1940).

I.

- 1 Aksoy, Ömer Asım, *Gaziantep dilinin tetkiki* (Gaziantep, 1933), Halkevi nşr., nr. 1.
- 2 — *Gaziantep ağzında sintaks araştırmaları* (Gaziantep, 1936), Halkevi nşr.
- 3 — *Gaziantep ağzı üzerinde etütler: Deyim, takım söz, meşhur söz, atalar sözü*, TD. (1940), 2. seri, nr. 5-6, (1941), nr. 7-8, 9-10.
- 4 Avni, Hüseyin, *Niğde ve muhitinde toplanmış kelimeler*, HBM. (1928), 1.
- 5 Bahadırılıoğlu, O., *Kadirli lehçesi*, HBH. (1927), VI, 65, 68, 70, 72.
- 6 Balhassanoğlu, *Dialecte turc d'Erzerum*, KSz. (1904), V, 1. s. 126-130.
- 7 Balkanoğlu, *Dialecte de Behesni*, KSz. (1903), IV, 1.
- 8 — *Dialecte turc de Kilis*, KSz. (1902), III, s. 261-273.
- 9 Bayrı, M. Halit, *İstanbul argosu ve halk tâbirleri* (İstanbul, 1934).
Bk. Kaygısız, Osman Cemal, *Argo lûgati ve halk tâbirleri*, HBH. (1935), IV, 47.
Yüngül, N., „İstanbul argosu ve halk tâbirleri“ münasebetiyle, HBH. (1935), IV, 47.
- 10 — *Mâniler* (İstanbul, 1932), s. 66-74, 75-79.
- 11 Bonelli, L., *Del movimen'ò dell' accento nel turco-osmanlı*, „Rendiconti“ della Reale Accademia dei Lincei (Roma, 1893).
- 12 — *Locuzioni Proverbiali del Turco volgare*, KSz. (1900), I, s. 308—322.
- 13 — *Voci del dialetto turco di Trebisonda*, KSz. (1902), III, s. 55-57.
- 14 — *Appunti grammaticali e lessicali di Turco volgare. Actes du XIIème Congrès d. Or. III.*
- 15 Bergsträsser, G., *Zur Phonetik des Türkischen*, ZDMG. (1918), LXXII. Trc. Akkaya, M. Şükrü, *Türk fonetiği* (İstanbul, 1936), T. D. K. nşr.
- 16 Caferoğlu, Ahmet, *Anadolu dialektolojisi üzerine malzeme*
I. Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, İsparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli, Kütahya vilâyetleri ağızları (1940), nşr. İstanbul Üniversitesi, nr. 105

Bk. Hulûsi, Şerif, *Ülkü* (Ankara, 1940)

Şamalı, Orhan, *Anadolu diyalekleri üzerine Prof. Caferoğlu'nun kitabı*, TD. (1940), 2. seri, 3-4.

- II. Oyunlar, tekerlemeler, yanılmaçlar ve oyun ıstılahları; Konya, Isparta, Burdur, Kayseri, Çorum, Niğde vilâyetleri oyunları (1941), nşr. İstanbul üniversitesi, nr. 136.
- 17 Collinder, B., *Reichstürkische Lautstudien* (Uppsala-Leipzig, 1939).
- Bk. Duda, H. W., *Zu Björn Collinder's Osmanisch - Türkischen Lautstudien*, *ZDMG.* (1940), XCIV, 1.
- 18 Çorumlu, Ömer, *Çorum'da derlenmiş kelimeler*, *HBH.* (1930), I, 7.
- 19 Dağlıoğlu, H. T., *Isparta'da kullanılan tâbirler*, *HBH.* (1939), VIII, 93.
- 20 Demirci, Yusuf Ziya, *Anadolu köylerinin türküleri* (İstanbul, 1938).
- 21 Denny, J., *Grammaire de la langue turque* (Paris, 1920).
- 22 Develü, Ferid, *Türk argosu* (Ankara, 1941), nşr. T. D. K.
- 23 Dilçin, A. Dehri, *Çankırı masalları* (Çankırı, 1933), nşr. Duygu Gazetesi, nr. 5.
- 24 Ergun, S. Nüzhet-M. Ferid, *Konya vilâyeti halkiyat ve harsiyatı* (Konya, 1926).
- 25 Erik, Nazik, *Anadolu ağızları, I* (İstanbul, 1940), [Türkiyat Enstitüsünde, türkoloji travayı, nr. 52].
- 26 Fikri, A., *Lûgat-i garîbe* (İstanbul, 307).
- 27 Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, *Lehçe-i Erzurum*, *HBM.* (1928), 1.
- 28 Foy, K., *Das Aidinisch - Türkische*, *KSz.* (1900), I, s. 177-194, 286-307.
- 29 Galib, *Mutayebat-i türkiye.*
- 30 Giese, F., *Erzählungen und Lieder aus dem Vilajet Qonjah* (Halle a. S. - New York, 1907).
- 31 Gordlevskiy, V., *Iz nablyudeniy nad turetskoy pesniyu, Etnograficeskoe Obozrenie* (Moskva, 1909), LXXIX; bk. *Isl.* (1913) IV, 1/2, s. 128.
- 32 — *Obraztsi osmanskago narodnago tvorcestva, I. Trudi po Vostokovedeneyu izdavaemie Lazarevskim Institutom Jivih Vostoçnih Yazikov* (Moskva, 1916), XXXIV.
- 33 Günalp, Z., *Ereğli'de derlenen sözler*, *HBH.* (1939), VIII, 87.
- 34 Halász, I., *Török dalok*, *NK.* (1892), XXII, s. 526-528.
- 35 Hanbeyli, S. Talip, *Karabağ - İstanbul şivelerinin savtiyat cihetinden mukayesesi*, *AYB.* (1933), II, 13-14, 17, 19-20.
- 36 Hartmann, M., *Zur türkischen Dialektkunde*, *KSz.* (1900), I, s. 154-156.

- 37 İnan, Abdülkadir, *Birinci ilmi seyahate dair rapor* (İstanbul, 1930), nşr. Halk Bilgisi Derneği İlim Encümeni.
- 38 İnan, Müşfika Abdülkadir, *Cenup vilâyetlerinde derlenen bazı maddeler*, *HBH.* (1933), III, 29.
- 39 — *Maraş'da derlenmiş sözler*, *HBH.* (1933), II, 20.
- 40 — *Urfa'da derlenmiş kelimeler*, *HBH.* (1934), IV, 44, (1939), VIII, 89-90.
- 41 —, Ziya, M. Zeki, *Anadolu'da derlenmiş kelimeler ve ulamalar*, *HBH.* (1934), IV, 44.
- 42 Heffening, W., *Türkische Volkslieder*, *Isl.* (1923), XIII, s. 236-267.
- 43 — *Tahtağy-Lieder aus dem Taurus*, *ZDMG.* (1937), XCI (yeni seri XVI).
- 44 Huart, Cl., *Un commentaire du Qorân en dialecte turc de Qastamoûni*, *Journal Asiatique* (1921), 2. seri, XVIII, s. 161-216.
- 45 Jacob, G., *Zur Grammatik des Vulgär-Türkischen*, *ZDMG.* (1893), LII, s. 695-729.
- 46 Katırcıoğlu, N., *Isparta'da derlenmiş kelimeler*, *HBH.* (1938), VII, 79.
- 47 Kâzım, M., *Samsun türkçesi üzerine küçük bir irdem*, *TD.* (1940), 2. seri, 1-2.
- 48 Koşay, Hamit Zübeyr, *Avşar türk ağularına dâir*, *Türk Yurdu* (1928 Mayıs), I (XXI), 5 (199), s. 21-24.
- 49 — *Ankara budun bilgisi*, (1935), Ankara Halkevi nşr., nr. 14.
- 50 — Re'fet, İshak, *Ana dilden derlemeler* (Ankara 1932).

Bk. Kowalski, T., *AO.* (1932), IV, s. 293-296.

- 51 Kowalski, T., *Türkische Volksrätsel aus Kleinasien*, *AO.* (1932), IV, s. 295-324.
- 52 — *Zagadki ludowe tureckie* (Kraków, 1919), *Mémoires de Commission Orientale des Sciences de Cracovie*, nr. I.
- 53 — *Osmanisch-türkische Dialekte*, *Enzyklopädie des Islām*, IV, s. 991 v. dd.
- 54 — *Einige Probleme der osmanisch-türkischen Dialektforschung*, *RO.* (1929-1930), VII, s. 264-280.
- 55 — *Cinq récits de Günei*, *RO.* (1925), II, s. 204-212.
- 56 — *Prosenki ludowe anatolskie o rozbójniku Czakydzym*, *RO.* (1916-1918), I, s. 334-355.
- 57 — *Eine unbekannte gerundiale Konstruktion im Anatolisch-Türkischen*, *AO.* (1938), X, s. 115-120.

- 58 Kowalski, T., *Compte - rendu du voyage dialectologique en Anatolie méridionale, qui eut lieu du 1-er août au 13 septembre 1936, Bulletin de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres* (Cra-covie, 1936), s. 129 - 133.
- 59 Kúnos, Í., *Türk halk edebiyatı* (İstanbul, 1925).
- 60 — *Oszmán - török Nyelvkönyv* (Budapest, 1905).
- 61 — *Oszmán - török népköltési gyűjtemény* (Budapest, 1887 - 1889).
- 62 — *Kisázsiai török nyelvjárások, NK.* (1892), XXII; 1) Brüssza-Ajdin vidéke, s. 113 - 156; 2) Brüssza vidéki szólások, s. 157 - 254; 3) Láz dalok, s. 275 - 284.
- 63 — *Kisázsia török dialektusairól, ÉSK.* (1896), XVI, 9.
- 64 — *Mundarten der Osmanen* (= Radloff, W., *Proben der Volksliteratur der türkischen Stämme*, Petersburg, 1899, VIII).
- 65 — *Das türkische Volksschauspiel* (Leipzig, 1908).
- 66 — *Három karagöz - játék, NK.* (1886), XX.
- 67 — *Orta-Ojunu, NK.* (1889), XXI.
- 68 — *Naszreddin Hodsa Tréfái, ÉSK.* (1899), XVII.
- Bk. Horn, P., *Zu Hodza Nasreddin's Schwänken, KSz.* (1900), s. 66 - 72.
- 69 Littmann, E., *Türkische Volkslieder aus Kleinasien, ZDMG.* (1899), LIII, 2, s. 351 - 363.
- 70 — *Ein Türkisches Märchen aus Nordsyrien, KSz.* (1901), II, s. 144 - 150.
- 71 — *Ein Räuberhauptmann der Gegenwart* (Berlin, 1915).
- 72 Luschan, F. v., *Einige türkische Volkslieder aus Nordsyrien, Zeitschrift für Ethnologie* (1904), XXXVI, s. 177 - 236.
- Bk. Giese, F., *Zentralblatt für Anthropologie* (1904), IX, s. 288.
- 73 Maksimov, V. A., *Opt izsledovaniya tyurskih dialektov v Hüdavendgyare i Karamanii* (Petersburg, 1867).
- 74 Mikhailov, Mikhail, *Matériaux sur l'argot et les locutions populaires Turc - ottomans, Morgenländische Texte und Forschungen* (Leipzig, 1930), II, 3.
- Bk. Skalička, AO. (1931), III, s. 211 - 212.
- 75 Murat, *Halk edebiyatı* (İstanbul, 1933).
- 76 Muzaffer, M., *Kastamonu'da derlenmiş kelimeler, HBH.* (1931), II, 19.
- 77 Mümtaz, T., *Kastamonu'da derlenmiş sözler, HBH.* (1933), II, 21-22.

- 78 Naşit, A., *İstanbul'da halk zanaatları*, HBH. (1935), IV 45.
- 79 Nazif, O., *Balıkesir köylerinde derlenmiş sözler*, HBH. (1933), III. 27.
- 80 Ozanoğlu, İ. — Güngör, N., *Kastamonu bilmeceleri* (İzmir, 1939),
Kastamonu Halkevi nşr., nr. 6
- 81 Pröhle, W., *Zur Frage des Wortakzentes im Osmanisch - Türkischen*,
KSz. (1911), XII, s. 199-216.
- 82 Pisarev, V., *Neskolko slov o trapezundskom dialekte*, *Zapiski
Vostochnago Otdeleniya Imp. Russ. Arh. Obşç.* (1901), XIII, s.
173-201.
- 83 Räsänen, M., *Türkische Sprachproben aus Mittelanatolien*,
I. Sivas Vil., SO. (1933), V 2; II. Jozgat Vil., SO. (1935), VI 2;
III. Ankara, Kaiseri, Kırşehir, Çankırı, Afion Vil., SO. (1936), VIII 2.
Bk. Kowalski, T., PBO. (1937), I, s. 46-57; (1938), II, s. 41-47.
- 84 — *Eine Sammlung von Māni-Liedern aus Anatolien*, *Journal de
la Société Finno-Ougrienne* (1926), XLI.
- 85 — *Chansons populaires turques du Nord-Est de l'Anatolie*, SO.
(1932), IV 2.
- 86 Raquette, G., *The Accent problem in Turkish* (Lund, 1927).
Trc. Mebrure, AYB. (1934), III, 33-34, 35-36.
- 87 Ritter, H., *Türkische Schattenspiele, Karagös*, I (Hannover, 1924); II.
(İstanbul, 1941).
- 88 — *Orientalia*, I (İstanbul, 1935), *İstanbul Mitteilungen*, I, nşr.
Abteilung İstanbul des Archäologischen Instituts des Deutschen
Reiches.
- 89 Steinherr, F., *Zur Stambuler Volks-und Gaunersprache, Islamica*
V, 2.
- 90 Thury, J., *A Kasztamuni - i török nyelvjárás* (Budapest, 1885).
- 91 Ülkütaşır, M. Şakir, *Türkiye etnografya ve folklor sözlüğü üzerine
bir kalem tecrübesi* (İstanbul, 1937).
Bk. Boratav, Pertev N., *Ülkü* (Ankara, 1938), XI, 64.
- 92 Vincze, F., *Beiträge zur Kenntnis des anatolischen Türkisch*, KSz.
(1908), IX, s. 141-179.
- 93 Yalman Yalgın, Ali Rıza, *Cenupta Türkmen oymakları*, I. İstan-
bul, 1931-1932.
Bk. İnan, Abdülkadir, AYB. (1932), I, 8-9, s. 309 - 310.
Kowalski, T., AO. (1932), IV, s. 296 - 304.
II. *Bulgar doğında ve Yürükler arasında bilgi araştırmaları* (Ankara,
1933), nşr. Kitap yazarlar kooperatifi, büyük seri, nr. 2.

- III. *Ala dağında ve Yürükler arasında bilgi araştırmaları* (Ankara, 1933), nşr. Kitap yazarlar kooperatifi, büyük seri, nr. 3.
- IV. *Kozan dağında ve Yürükler arasında bilgi araştırmaları* (Adana, 1934).
Bk. İnan, Abdülkadir, *TM.* (1935), III, s. 305-307.
- V. *Binbuğa ve Nurhak dağlarında Yürükler arasında halk bilgileri* (Adana, 1939).
Bk. İnan, Abdülkadir, *Yeni Türk* (1939), 82.
- 94 Zavarin, V., *Osmanskiya zagadki, Drevnosti vostochniya* (Moskva, 1912), IV. 1; bk. *İsl.* (1913), IV, 1/2, s. 136.
- 95 ZİYA, *Andırın'da derlenmiş kelimeler, HBH.* (1934), IV, 44.
- 96 *** *Anadolu'da derlenmiş kelimeler, HBH.* (1933), III, 31.
- 97 — *Maniler* (İstanbul, 1928), nşr. Türkiyat Enstitüsü.
- 98 — *Osmanlıcadan türkçeye söz karşılıkları* (İstanbul, 1934), nşr. T. D. T. C.
- 99 — *Türkçeden osmanlıcaya indeks* (İstanbul, 1934), nşr. T. D. T. C.
- 100 — *Türkiyede halk ağızından söz derleme dergisi*, I. (İstanbul, 1939), II. (İstanbul, 1941), nşr. T.D.K.

II.

1. Umumî

11, 20, 21, 35, 45, 50, 53, 54, 58 (Cenubî Anadolu), 64, 75, 81, 86, 91, 92 (Cenubî Anadolu), 97, 98, 99, 100.

2. Vilâyetler

Adana 41, 43; Andırın 41, 95; Kadirli 5; Pozantı 48.
Afyonkarahisar 16 (I), 41, 42, 83 (III); Emir Dağı 16 (I);
Gedil köyü 51.
Ankara 49, 63, 83 (III); Ayaş 32; Yassıviren köyü 51.
Antalya 16 (I), 52.
Aydın 16 (I), 28, 59, 62, 68, 71 ?
Balıkesir 16 (I), 52, 79; Balya 16 (I); Edremit 16 (I); Savaştepe
16 (I).
Bolu 51; Düzce 42; Reşadiye 51.
Burdur 16 (I, II).
Bursa 17, 59, 62, 73, 94.
Çankırı 23, 83 (III).

- Çorum 16 (II), 18.
 Denizli 16 (I); Güney 55.
 Erzincan; Kemaliye 32.
 Erzurum 6, 27, 37, 42, 84.
 Eskişehir 52.
 Giresun 85.
 Gümüşhane 37; Bayburt 69.
 Gaziantep 1, 2, 3, 36, 38, 72; Kilis 8, 36, 38.
 Isparta 16 (I, II), 19, 25, 46.
 İstanbul 9, 12, 15, 22, 26, 32, 34, 60, 61, 65, 66, 67, 74, 78, 87,
 88, 89; Silivri 96.
 İzmir 16 (I), 59; Ödemiş 16 (I), 42, 59; Tekeli köyü 52; Tire 16
 (I), Torbalı 42.
 İzmir 32, 52; Akçay - Selâmiye 51.
 Kars; Iğdır 96.
 Kastamonu 29, 41, 44, 63, 76, 77, 80, 87 (II), 90.
 Kayseri 16 (II), 83 (III); Hacılar 52; Karahisar 32.
 Kırşehir 52, 83 (III).
 Konya 16 (II), 24, 30, 31, 41, 51, 52, 59, 63, 92, 96; Beyşehir 42;
 Ereğli 33?; Karaman 63, 73.
 Kütahya 16 (I), 59; Dumanlı 56; Uşak 16 (I), 52.
 Malatya 51; Besni 7.
 Manisa 16 (I); Turgutlu 16 (I).
 Maraş 39, 41.
 Muğla 16 (I), 52; Milâs 16 (I).
 Niğde 4, 16 (II); Ağzıkara köyü 51; Aksaray 96; Ulukışla 32.
 Rize 10, 37, 84, 85; Pazar (= Atina) 85.
 Samsun 62; Kırğıl 51.
 Sivas 57, 83 (I); Gemerek 32; Tatlıcak köyü 51.
 Trabzon 10, 13, 14, 37, 62, 82, 84, 85, 87 (II).
 Urfa 40, 41, 52, 70.
 Yozgat 52, 57, 70, 83 (II).